

KALAA GAINEKO AIZEA

Nork sinistuko. Nik han entzunak aipatu ondoan, nork negar bat ixuriko... Arma bizkarrean, granadak sakelan Kalaa'raino nindoala ulertu gabeak, gogoan metatuak, Erri Beltzaz, gauza frango nekien. Eziakina nintzan arrotz nintzalakotz, armaduna etsaia bainintzan. Baldin Kalaa'n Erromanuen uri bat izan zela eta ondakinak oraindik ikusi litezkela jakin ez banu, iñoiz ez nintzan Kalaa'ko gainera joango.

Kalaa gainaren iparraldetik karaitz muru bat zelaiara erorten da, egoaldetik ber muru zuta; eguzkiaren sor eta sar bidetik Erromaneuek eraiki bi *vallum*'ek, *oppidum* bat esten dute. Bi *vallum*'en artean iñor bizi ez den eremu bat eta egun aizetsu honekin Kalaa'ko beazanetan ez da artalderik alatzen. Lasto bakanen artean, tella, lur ontzi puskakin alor bat. Alor txipiaz kanpo, arri ta arri larre bat. Lurrean erdi etzanik edo zutik arri andi zabalak: ate eta leio arlazi arriak; xeiagoak aldiz paretetako arriak. Nonnai lurrean eta arribizian zulaturik etxe sotuak, ardantegiak, abere edangiak, lurpeko oliotegiak eta ilen obiak: ni erditan mendian zulatu uria gaindi bizarrez aizeari, fotoketan banabillala.

Gizonak nonbait Dahra urrunean oyukaz borrokara doatzi eta oyuetan diote: "*Fuera Xuriak. Adio zuen etxe goxoak, maiteak geyago ez dituzute ikusiko. Hiltzera, hiltzera!*" Sarraskia nonbait da, Kalaa'n aldiz gaur euria ta aizea nere lagunak. Marabu xuriaren atzean Erromanu kapitela baten gainean jarria nuzu. Ideya ederrak naiaka, urrikalmendua igerika, antigualeko gauzen erromantizismua begietan, gooa liburukerietan amildua dut.

Kalaa'n fotoek, liburuek, diskuek arrapa ezina bada indar basati bat: *Aizea*. Aize bafadak arnasa kentzen dit eta atsa berriz kobra dezadan artean, euriak emaiten du txapastaka. Marabu xurian sartzan naiz. Otoitz espartzua bada lurrean. Zaarra da estera hori, zikin, urratua. Errialde ontan otoitzen aroa duela sei urte il da eta

Marabua erdibitzen asi. Espartzuan jarria, gogoan dut emendik bi kilometretatik noizpeinka Xurien tarrapatatzko armek arri zaarren artean txistuak jotzen dituztela. Marabu barnean aterbea on dut. Marabuak ez du aterik. Kanpoan ikusten dut kurrubilluak palma-ondo txikia inarosten duela. Tanpaz ere aizea inguratu da eta ate zabalunetik, txistu, orru, karraska Marabu barrenean sartzen da. Baina zer... Aizea Marabuaren txapelean, domu zorrotzean ixuri bezala, orrua itotzen da, txistua eteiten eta karraska austen. Eta, eta... sekulako litani bat, tonu baratx berdinean, Aizea izkuntza zaarrean mintzo: *fortuna, fortuna* dio; baina ixiltzen da. Beste aizea bolara batek ke usaina dariola: *daeta es semch...* Huna zer dion:

“Eguzkia beti ber aldi gorritik jaikitzen da Beltzen Errian. Noizdanik eta noiz arte halan, guretzat axolik ez. Gure bizitza goizetik arratsera gorritz tindatua da. Bizitza gure gisa da, odol kolore eta eguzkian zimeldu piper bat. Piper horrek Xuri kenteari agoa erretzen dio. Gu oituak gira. Gurean odolak izerdia balio. Ixurkia ixurki da horregatik ez dakigu *Xurien, Rumi* zoroen legean nigar egiten. Hori da gure indarra: esperantzarik gabe bizitzea. *Rumi*’en Esperantxak nigar kolore du; beren bizi goxoa guretzat gozo gabekua da. Xuriek balekite gure bizitz latz ontan, zenbat mentura, zenbat piper gozaten dugun.

”Azkenik Xuriek nere Smala’ko etxe multso bat erre dute. Oroitzen naiz. Garrak gorri dantzan ari dire; olloak erreik kantan. Olibatze adarrak, mats aienak, tellatuetako *diss* ostoak karraskaz: gurbiak erratzen. Esiak, egurtegiak su meta eginik. Adar erre usain hura; haren parerik zer da: Uda beroko arratsaldean basoan, oyan trinkoan, adarretako usain bortitzak oro libratzen direla. Gure loi ta egurrezko etxola erre dadin artean, gu hantxe begira gaude; etxeko guziak hor daude: bi ardi, zali zaar bat, bi pegar, lurrezko kaiku bat, irur aur, zarpa asko. Kale utsetan etsai Rumi bakan batzu. Gu Smala guzia azoka zabalaren erdian bilduak, etsai soldadoei naastuta begira. Smala alde gaineko tontorrek, bein keak estaltzen eta gordetzen ditu, bestean garrak argitzen dizkigu; gau beltzean ikusgarri eta berogarri. Alabearra baitzen gurbia erre zait, aterbe gabe nago. Gaixo etsaiak, gaixo Rumiak beren egintza ausartaz arrituak dire. Gu iñoiz ez gira arritzen. Nere erritar Beltzek dakite gerla egiten. Joan den urtean Añañ haiek nere amaren atea jo dute; ez ukabilaz, borta tirokaz jo dute. Errian iñor ez da azoka zabalera agertu so egitera. Añañek ama gurea bere egurrezko etxearen barrenean bizirik erre dute.

”Oitua naiz gauzen beren buru latzenera eltzen ikustez. Gaizkian ere egitekoak bururaino eraman bear dire. Bide erditan gelditzen denari nik mespretxu. Ez urrikaldu erritarrak nere zori apurraz. Ez erre otoi buruko muina urrikaltzen, atsegin gabe denbora galtzea da. Utzi *Rumi*’ei nigar komedia. Erri bero hontan aski izertzen gira holaxe; nigar egin bageneza idorrez ilko ginake: halan ez aal ziren il Kalaa’tarrak?”

Ixilaldi bat. Ni aiduru, ni zai, ni igurukitzen zerbait edo norbait nonbaitik agertuko zaidala; bainan orain Aizea euri erauntsia bidean topaturik, Marabu barrenean iazarria sartzen da. Eta euriak Odolaren epela du, Berriz ber itzak, Marabuaren domu zorrotzaren puntatik bezala ixurten dira, itz legunak tonu baratxean erranak:

“Geroztik aur bat il zait, seme bat uste dut. Orain goserik ez du jasango. Eortzia dut lur zee baten azpian, arri lerro bat inguru: hala esan du bear zela Smala’ko buruak. Egin dut, Cheikh’ak makilaz joko baininduen bestelan. Joan den urtean ere beste aur bat il zaidan. Korputzak kutsua zeukan eta soineko taiuekin gauerako kanpoan utzi genuen; gauean txakalak ume ila jan zigun. Aurtengoan aurra amaren sabelean il da. Goikoak hala nai zuen eta. Ama bera nonbait eta alabearrez ospitalean il da. Beste andere baten erosteko dirurik ez. Alabearra eta.

Urrikaltzeak nere emazte zana ez du berpiztuko, gainera non da lurpean baino obeki. Beragatik zergatik negar egin. Rumi bat iltzen denean dolua egiten dute, beren buru barkartuez dolu, negar. Umien artean parkagarri da minbera. Aurra jaio berrian ama barrengo berotik landa, airearen bortitzagatik negar. Gose ta negarrez, egarri edo logale, negarrez bainan danetara oitutzen da, kostuma artzen da. Biga gira etxadi osotik bizi girenak. Nere azken aurrak oitu bear du arrotzekin arrolatzen eta ama gabe bizitzez, on egingo dio. Rumi batek bein esan dit umea nere ez zela, horiek Xurien arregura txarrak! Etsai soldadoek —bere amak bezala— ogi txardina, txokolate jatera emaitz aziko dute eta ni bezala bearruneak eziko.

Orain berri Rumi’ek artu naute eta Itzalean eduki. *Gul nixen!* Egia erran nezan nai zuten. Egia ha! ha! ha! kha! kha! Rumi’en jainkoa Egia. Il nai nintzanez galdetu didate. Zergatik esan dut baietz, il gura nuela... Ez naute il. Xuri’ek libratu naute, ia negurako eta sekulako kezkek bazterturik pozik nintzala. Ene erritar Beltzen atzapar artean egona naiz; haiek

ez didate Egiarik eskatu, zioten: "Te hadar ula ma te adar che". Aitortzen duk ala ez? Gau hartan igesia dela bide orano bizi naiz. Aiek ene arrazakoak dire, Xuriak moraletan, theorietan, partidu edo alderdietan anka trabatzen dire. Gure Beltz nagusiak ere kutsua artu dute; beren itz ederrekin iñork ez du guduka hori irabazten.

Ni aldiz erre nezatela, il nezatela batek edo bestek, nik ere bi alderdietan il dut, erre dut eta kitto gire. Iltzen banaute merezia duket. Iñork ez daki nere berri zeatzik. Ixil eta biotza otz dut eta Aizea legez nai dudana egiten. Aizeak baizik ez daki, Kalaa gainean nere buruarekin elestan, ebatsi albisteak neri ostu berriak. Nere erriko zarrek diote, gure arrazakoak sugeak iduri girela: makilaz jo eta burua apal, eskuaz balaka esta burua gora. Itzen aurrean ni beinepein enaiz iñoiz belaunkatzen, makilak kalitzen banau baizik ez naiz plegatzen."

Izerdi lats nintzan litani latz hori entzunik; marabu domutik zenez edo nere biotzetik atera litania, Laister nindagon kanpoan. Barne hartan ere gogoarekin aritzeko gusturik ez nuen. Kanpoko argian larrua xuri nuen, ke usaina aizatu, odol tonarik ez. Orain aize eta euri txarrak zenaibait.

Atzerako bidean. Litaniak kondatua Egia badakit; ez egia beste zer hura... ots niretzat ere lagun illen korputzak, zaurituen odola, nere oitura egin direla; eguerdiko afaria edo izerdiari bezala oitua naiz. Beltzen gisa nigarrrik ez aspaldian. Bainan urrunean erri aberatsa, Xurien Erria, Hango argi ederrak amesten ditut. Egun batez Beltzen erri lur gorri hauek utzita, berriz Erri Mardula, bizi goxoa. Odeyak agertzen dira urrun, bata Urrikalmenduz, bestea Xentimentalismuz kargatuak eta nere biotza beratu, mardotu lezaketenak. Artean emen nagoeno nota dezadan, sakela karnetean idaz dezadan. Kalaa'ko Aize horrek ain dit susmur mingarria ekarri.

Ateri da. Aizea ez da ekuratzen. Etxe ondatu baten orma zaarra aterbe. Aterbetik Erromanuen Putzua eta bi edan-askak ageri dira eta andik gizon bat deitzen: "Ho! azma ho! Nondik eta nora bidean. Egunaldi txarra. Alo arren!" Ni Marabu'tik etorri. Eta bera? Marabura joaki, Bizar luze, djellaba nabarra lepapean brodatua, borla gorri-oriekin, manka motza jantzia du; burutik beera mexikanu txapela turbanaren gainetik. Hura Marabura ta ni Nekropolako zuloak gaindi *Aduar* era bide. Oppidumari azken begirada. Han goian Marabu ondoan gizon djellabaduna: besoak airean zeruari ukabila erakutsiz Aizeari oyuz ari da. Haren sekretuak entzun aal ditut nik, ala Erri guziaren litani zaar bat zen?

Erri latz, bilaiz gorria, erri piperra, erri zimela utzi dut. Kalaa' gainetik, amar foto, bost pegar puskakin eta marranta, katarru bat ekarri ditut. Geroztik gizon bizar luzearen berri izan dut: erotu omen da eta betiereko amets errian bere ertzoz urratsek, bere pausuek Kalaa autatu dute paradisu-tako. An artzain bakanen ondarrak jatez Aize artean bizi da.

Taogrit'en

D. PEILLEN.

